

VI ER OGSÅ KIRKEN

- en forening af katolikker

www.veok.dk

9-nov-2010

Formanden har ordet

Sognesammenlægninger – en kommentar

Disse år står i sognesammenlægningernes tegn. Og det ikke kun i Danmark, men overalt i Vesteuropa. Årsagen til denne sammenlægning eller nedlægning af sogne kan være forskellig fra land til land (ændret befolkningstal som følge af udflytning fra bykerner, fraflytning fra landsbyer m.v.), men generelt er sammenlægningerne nok især forårsaget af følgende forhold: en stadig stigende tilbagegang i antallet af kirkegængere og en endnu kraftigere nedgang i antallet af præster samt et underskud på budgettet. I nogle lande ses det tydeligere end i andre, men overalt er det problemer, enhver ansvarlig biskop i Vesteuropa må forholde sig til.

Ingen kan i sig selv have noget imod sognenedlæggelser, for det ville jo være ret så tåbeligt at opretholde et sogn med egen præst, hvis der ikke længere er en menighed, præsten kan betjene. Der kan også være fornuft i en sammenlægning, hvis der derved opnås en mere rationel betjening og udnyttelse af ressourcerne. Det være af de menneskelige, de bygningsmæssige så vel som af de økonomiske. Det kender vi inden for alle andre områder i vort samfundsliv, så hvorfor ikke også i kirken.

De danske sogne

De katolske sogne i Danmark er delvis historisk betinget, etableret som mange af dem er i tiden før den første verdenskrig i forbindelse med oprettelsen af en katolsk skole, et sygehus, et plejehjem eller et ordenskommunitet. I dag er der som bekendt kun få ordenshuse tilbage. Katolske sygehuse eksisterer ikke længere, og antallet af plejehjem er efterhånden ganske få. I den håndfuld katolske privatskoler, der endnu findes, er det overvejende flertal af lærere og elever ikke-katolikker, så man kan ikke sige, at skolernes eksistensberettigelse er undervisningen af katolske børn. Alt dette gør, at det katolske "landskab" ser ganske anderledes ud nu, end det gjorde for blot halvtreds eller tres år siden.

Antallet af præster m.v.

I 1969 var der 25.897 katolikker i Danmark, 40 sogne, 133 præster (35 sekulær- og 98 ordenspræster) og 682 ordenssøstre. Hver katolsk præst skulle i gennemsnit betjene 194 katolikker. I 2006 var antallet af katolikker steget til 36.634. Der var 50 sogne, 82 præster (40 sekulær- og 42 ordenspræster), 5 diakoner og 205 søstre. Antallet af katolikker pr. præst var 446, hvilket globalt set stadig er et ekstremt lavt tal (www.catholic-hierarchy.org under bispedømmet København).

I dag (2010) er der 47 menigheder, samlet i 27 sogne, 75 præster og 4 diakoner (bispedømmets hjemmeside). Af disse er 23 af præsterne over 70 år og 25 mellem 50 og 69. Gennemsnitsalderen er 56 år. Da man næppe kan påregne en fortsat tilgang af præster

fra Østeuropa og Asien, må man forvente en yderligere reduktion i årene fremover. Men det er en tendens, der kendes fra alle lande i Vesteuropa. Til gengæld må det være opmuntrende, at vi har fire unge mænd under uddannelse til præst. Det er et imponerende højt tal i forhold til antallet af katolikker, for til sammenligning kan jeg nævne, at der i England, som paven netop har besøgt, kun er 39 præstestuderende ud af en katolsk befolkning på 4.1 mill. Her kommer man virkelig til at mangle præster i fremtiden! Det gør man allerede i Holland, for her finder i flere bispedømmer op mod en tredjedel af søndagsgudstjenesterne sted uden deltagelse af en præst.

Sammenlægning af sogne

Den situation kan vi også nemt komme i, selv om man i første omgang vil nøjes med at sammenlægge sogne. I Jylland er flere menigheder allerede samlet i større sogne, og det samme er vist sket på Fyn. Og nu står turen til København. Biskoppen skal roses for ikke at presse ændringer ned over hovedet på os, således som vi har set det ske i visse udenlandske bispedømmer, men først at ville træffe sin beslutning efter en grundig debat og høring i de berørte sogne. Derfor har han for nylig haft et 2½-timers drøftelse med repræsentanter for de københavnske sogne Skt Ansgar, Sakramentskirken, Jesu Hjerter og Skt Mariae – fire sogne som måske skal lægges sammen (se Katolsk Orientering 17, 22. oktober 2010). Det var dog kun det første møde, den næste finder sted den 9. november. I den redegørelse for mødets indhold, som de tre repræsentanter for det sidstnævnte sogn har offentliggjort hedder det:

"Det handler om at spare sognepræster. Det er efter biskoppens vurdering lettest i vores område. Endvidere: en sognestørrelse på lidt over 5.000 er efter biskoppens mening absolut acceptabel. Som sagt er der ikke besluttet noget, og biskoppen understreger, at han ikke har en endelig plan parat. Det kan altså være, at ændringerne slet ikke kommer, eller at de måske vil gå udenom Frederiksberg, men det kan også være, at vi ender med en (1) menighed. I givet fald ville man kunne tænke sig Skt. Ansgar som sognets kirke, og at der så vil være messesteder i nogle eller alle de berørte tidligere sognekirker, men at hovedmessen for menigheden på søndage vil være i Bredgade, hvor al undervisning og kirkelige handlinger så vil koncentreres. Dermed vil man opnå den udmeldte besparelse af "sognepræster" og en række præster, der ikke kan have selvstændigt sognepræsteansvar, fordi de ikke taler godt nok dansk, eller af andre grunde, vil så kunne finde anvendelse her." (www.mariae.dk)

De fire sognekirker i København

De fire københavnske sogne har vidt forskellig karakter eller profil. Skt Ansgars kirke, der ligger i en tyndt befolket del af København, er tidligere østrigsk gesandtskabskirke og nuværende domkirke, Jesu Hjerter er jesuitternes kirke og var oprindeligt knyttet til Skt Knuds skole i Stenosgade, mens Skt Mariae på det ydre Frederiksberg er Skt Lioba-søstrenes

kirke. Selv om Skt Ansgars skole (tidl. Katolsk Centralskole) har til huse i samme bygningskompleks som kirken, må Sakramentskirken på Nørrebro betragtes som en egentlig sognekirke, for der har vist aldrig dér været den "symbiose" mellem skole og kirke som i Stenosgade eller mellem kloster og kirke som på Jens Jessens Vej. Jesu Hjerter adskiller sig desuden fra de øvrige ved hver søndag at have en messe på latin og hver anden søndag en messe efter den igen tilladte tridentinske ritus og samler vel derved primært katolikker, der ønsker forholdene bragt tilbage til tiden før Det andet Vatikanerkoncil.

Hvilke af de fire kirker, der kan rumme flest mennesker, tør jeg ikke udtale mig om, men formentlig er det Jesu Hjerter. Jeg husker i hvert fald, at da kardinal Bea i sin tid var i København, fandt festmessen sted i denne kirke, fordi der ikke ville være plads til de mange deltagere i domkirken. Jeg ved heller ikke, hvor mange medlemmer de fire sogne har, hvilket vel også er et forhold, der bør inddrages i overvejelserne.

Skt Ansgar som sognekirke for de fire menigheder?

At vælge Skt Ansgar som sognekirke for det store område, de fire sogne i dag dækker, synes ikke at være det mest hensigtsmæssige. Ud af egen erfaring ved jeg, at der til højmesseren i min kirke (Skt Mariae) normalt kommer 120-130 mennesker, hvilket svarer til ca 15% af menigheden. Hvordan det er i de andre kirker, har jeg ikke kendskab til, men også her vil jeg tro, at det er et lille mindretal af de registrerede katolikker, der regelmæssigt overværer søndagsmesserne. Den mest velbesøgte kirke er i virkeligheden nok Sakramentskirken.

Jeg tillader mig at udtrykke tvivl om, hvor mange af dem, der normalt kommer i en af de tre sognekirker, som overvejes nedlagt, vil tage den lange vej til Bredgade for at komme i kirke. Nok er der direkte busforbindelse fra Skt Mariæ og Jesu Hjerter til Skt Ansgar, men turen fra den første kirke tager altså omkring 25 minutter om søndagen. Desuden er der 18-20 minutters busdrift. (I dagtimerne på en hverdag kan det tage op til 45 minutter). Forbindelsen er dog endnu dårligere for dem, der normalt kommer i Sakramentskirken, for de må enten tage S-toget og gå fra Østerport eller skifte mellem flere buslinier. Parkeringsmuligheder findes der jo ingen af i kvarteret omkring Skt Ansgar, så at tage bilen vil være halsløs gerning. Man kan derfor nemt komme til at bruge hele sin formiddag og lidt af eftermiddagen med, hvis man skal i kirke en søndag. Og gør man det alligevel, vil der så være plads til én? Skt Ansgars kirke kan jo ikke rumme mere end et par hundrede mennesker. Dvs. at man på forhånd udelukker en meget stor del af den kommende stormenigheds medlemmer, hvis man da ikke tre- eller firedobler antallet af søndagsmesser. Og hvor er så den "præstelige besparelse" henne?

Det kan godt være, at jyder og fynboer vil føle, at en beklagelse over disse transporttider er et luksusproblem, for der er sikkert mange af dem, der har en endnu længere vej til deres kirke. Til dem kan jeg kun sige, at deres vej vil blive endnu længere, hvis vi skal til at operere med sogne på 5.000 medlemmer, for så kan vi vist godt nedlægge en hel del sogne i Jylland.

VI ER OGSÅ KIRKEN

- en forening af katolikker

www.veok.dk

At samle al undervisning, dvs. undervisningen forud for førstekommunion, firmelse og ægteskab samt konvertitundervisning, i Skt Ansgars lokaler forekommer mig heller ikke særlig hensigtsmæssigt. I hvert fald ikke, når det drejer sig om førstekommunion og firmelse. For hvor mange forældre tør lade deres otte-niårige børn køre alene med S-tog eller bus til Bredgade? Og gider de noget ældre, der skal firmes, det? Igen har jeg mine tvivl. Skal den slags undervisning ikke ske i nærområderne?

Angående konvertitundervisning foregår denne vel oftest i en samtale mellem en præst og den konvertitsøgende, så her synes der ikke at være præstebesparelse. Det samme gælder undervisningen forud for ægteskabsindgåelse. Men mindre man da vil til at operere med konvertit- og ægteskabshold.

Derimod kan der nok opnås en rationaliseringsgevinst ved at samle al kirkebogsføring ét sted og lade én præst stå for registreringerne og anmeldelserne til de relevante sognemyndigheder i Folkekirken.

Messer i de nedlagte sognekirker

Nu er det imidlertid ikke sådan, at der ikke skal foregå noget i de nedlagte sognekirker. Jo, i dem skal folk stadig kunne komme til gudstjeneste om søndagen, det er blot ikke en regulær sognemesse. Hvad det så er, fortaber sig lidt i det uvisse. Vil det være en såkaldt stille eller reciteret messe uden sang og orgelmusik? Vil det være en messe uden prædiken? En af tankerne er, som vi kan se i referatet fra Skt Mariae, at lade de nyankomne udenlandske præster stå for messerne i disse kirker. De "der ikke kan have et selvstændigt sognepræsteansvar, fordi de ikke taler godt nok dansk," hedder det. Jamen, helt ærligt, gider vi komme i kirke for at høre en præst læse messe og måske holde en prædiken, hvis han taler et så uforståeligt dansk, at vi ikke fatter, hvad han siger? Det er da at gøre os til grin. Det får da bestemt heller ikke dem, der kun går til messe en gang imellem, til at gøre det oftere. Og hvor mange af de unge vil komme? I dag er vi så selvbevidste, nogle vil sikkert sige egocentrerede, at vi kun beskæftiger os med det, der siger os noget. Det kan man beklage, hvis man har lyst, men sådan er det nu engang. Og hvad med kirkekaffen, KUK- og KÆK-møderne?

Jeg er derfor bange for, at disse tanker, hvis de realiseres (hvad der jo ikke er sikkert), vil ødelægge det rige menighedsliv, der i dag findes i kirkerne, og få endnu færre til at gå i kirke. Og hvad har vi så opnået?

Præsterne

Og hvad med præsterne? At være præst i dag er bestemt ikke et misundelsesværdigt job. Nærmest tværtimod. De har ofte flere sogne at tage sig af og er overbebyrdet med arbejde. Nogen nem opgave er det heller ikke at skulle formidle et budskab, som mange danskere føler, er dem uvedkommen, og at skulle forsvare synspunkter, som endnu flere betragter som om ikke direkte tåbelige, så i det mindste forældede. Præsterne kan derfor meget nemt komme til at føle sig ensomme og begynde at betvivle deres egne evner og nytten af det store og selvfornægtende arbejde, de gør.

Hvor skal de også bo? Skal de fortsat bo, hvor de gør nu, eller skal de flytte sammen i større præstegårde? Når man betænker, hvor ensomme præster kan føle sig, kunne der være en vis ræson i at lade dem bo og indtage deres måltider sammen, for derved kunne de støtte hinanden. Men min erfaring fra Skt Ansgar i begyndelsen af 1960'erne, hvor vi havde en biskop, en sognepræst og to kapellaner boede i præstegården, er bestemt ikke positiv, for de havde det som hund og kat med hinanden.

Nu skal de altså så til at betjene en endnu større menighed. Løbe endnu hurtigere om man vil. Det kan godt være, at det på papiret giver en præstebesparelse, men hvad er det så for præster, vi får? Vil de ikke blot blive endnu mere fortravlede og stressede, end de allerede er i dag? Det nytter jo ikke meget at give dem en bil, så de hurtigt kan komme omkring i det store nye sogn, de skal betjene, når der ikke er noget sted, de kan parkere den. Det vil vel blot øge stressfaktoren yderligere. Vil de endvidere få den fornødne tid til fordybelse og til det, der er så vigtigt i vort moderne samfund, nemlig at følge med i, hvad der sker inden for ens fag? Også de discipliner, der indgår i et fag som teologi, er jo i rivende forskningsmæssig udvikling, så det er ikke nok blot at gentage og forkynde det, de i sin tid lærte på præsteseminariet. I de tanker, der er lagt frem, ser jeg intet, der kan aflaste vore præster i deres forjagede hverdag.

Skellet med gejstlig og læg

Men at aflaste dem skal vi måske heller ikke. Ideen om en hovedsognekirke med satellitkirker, betjent af præster, der ikke mestrer det danske sprog, opretholder jo det gamle skel mellem gejstlig og læg. Selv om en præst kan noget, vi andre ikke kan, er bevarelsen af dette skel, der er udtryk for en klerikalisme, ikke længere hensigtsmæssigt, for med færre og færre præster bliver det sværere og sværere at formidle det kristne budskab. Ønsker vi, at der skal være et katolsk trossamfund i Danmark om halvtreds år, kan vi ikke bare læne os tilbage og sige, at det må præsterne sørge for. Vi må selv tage affære.

Et alternativ?

Lad mig derfor til sidst nævne nogle alternativer til sognesammenlægninger. For nogle år siden udsendte de hollandske dominikanere en lille skrift "Kerk en Ambt" (Kirke og embede), som anbefalede, at menighederne selv i de tilfælde, hvor en biskop ikke kunne skaffe dem en præst, fandt en egnet person i deres midte og præsenterede vedkommende for biskoppen med henblik på ordination. Om den pågældende var gift eller ej, mand eller kvinde, var i og for sig underordnet. Dette forslag blev straks skudt ned af de hollandske biskopper, ligesom ordenens internationale ledelse forkastede det som en løsning på præstemanglen.

Bortset fra det med ordination, er forslaget imidlertid ikke så radikalt, som det måske kan lyde. Dels afholdes der som nævnt allerede talrige søndagsgudstjenester i Holland uden en præsts deltagelse, dels er det temmelig almindeligt i Latinamerika, at det er en lægmand eller lægkvinde, der står for gudstjenesten. Derfor kunne man for Skt Mariae kirkes vedkommende lade en af de dansktalende søstre stå for søndagsmessen. Hun ville med

VI ER OGSÅ KIRKEN

- en forening af katolikker

www.veok.dk

garanti have en større "gennemslagskraft" end en uforståelig udenlandsk præst. Det ville, som reglerne er nu, selvfølgelig være en messe uden forvandling, men ikke nødvendigvis uden kommunionssuddeling. Prædiken kunne hun også holde, hvis hun ville. Ellers kunne den opgave pålægges et medlem af menigheden. Jeg er sikker på, at der er flere blandt søstrene og i menigheden, der ville være i stand til at holde rigtig gode og inspirerende prædikener. Men at lade en lægmand prædike er i øjeblikket forbudt ifølge kirkeloven.

Et andet alternativ: basismenigheder

Forbud eller ej. Der er en anden vej. Og den hedder basismenigheder. I mit første formandsbrev for nogle år siden omtalte jeg på grundlag af oplysninger, jeg havde fået af en hollandsk bekendt, Sint Dominikus kirken i Amsterdam. I maj deltog jeg i *European Network: Church on Move's* årsmøde i Holland, og da netop basismenigheder var et af programpunkterne, blev hele lørdagen brugt på en sammenkomst i kirken. Derved fik vi mulighed for at møde menigheden. Der blev holdt fire foredrag for os, der var gæster fra udlandet. Et på engelsk, de øvrige på hollandsk, men da de anlæg, der skulle bruges i forbindelse med simultanoversættelsen, ikke virkede tilfredsstillende, fik jeg nu ikke så meget ud af de sidste tre foredrag, som jeg havde ønsket. Men her er dog nogle oplysninger.

Sint Dominikus-kirken er en meget stor kirke, opført i slutningen af 1800-tallet. Den ligger i Spuitstraat ikke langt fra Amsterdams Centralbanegård. Det var dominikanernes kirke, men da de for en halv snes år siden måtte opgive den, ønskede biskoppen at lukke kirken og nedlægge sognet. Det var menigheden stærkt utilfreds med, så biskoppen accepterede, at menigheden i en treårig forsøgsperiode overtog kirken og selv stod for gudstjenesterne og menighedsarbejdet. Det blev altså en menighed uden præst. Menighedens ledelse gik straks i gang med en påtrængt renovation af kirken, hvorunder kirkens indre blev ændret (se foto nedenfor).

Samtidig ændredes menigheden fra at være udelukkende en katolsk til at blive en fælles, økumenisk menighed. Da de tre år var forløbet, ville biskoppen ikke længere acceptere de "ukatolske" forhold og krævede kirken lukket. Menigheden henvendte sig derfor til forskellige fonde og takket være bevillinger fra dem fik den mulighed for at købe kirkebygningen. I dag er det derfor en selvejende og selvdreven menighed, et meget livskraftigt og levende fællesskab, bestående af såvel katolikker som protestanter. Mellem 200 og 300 mennesker deltager ved søndag i gudstjenesterne.

VI ER OGSÅ KIRKEN

- en forening af katolikker

www.veok.dk

Bemærk stolenes placering. Alt foregår nu midt i kirken, hvor der er opført en forhøjning, så alle kan se og høre hvad der foregår. Det gamle alter bag sit jerngitter er "stängt" og bruges ikke længere.

Adskillige kilometer derfra, men ikke langt fra Van Gogh-museet, i Amstelveenseweg, ligger Sint Agneskerk. Den betjenes af det stærkt konservative Petrus-Præstebroderskab (Fraternitas sacerdotalis sancti Petri), der som bekendt holder latinsk messe efter den tridentinske ritus og med en alterplacering som før konciliet (dvs. at præsten står med ryggen til menigheden og taler ind i væggen). Da selskabet overtog kirken, kom der blot 25 mennesker til gudstjenesterne, i dag er det ifølge dens danske præst Martin Kromann Knudsen en levende menighed på 100 mennesker. Jeg har ikke besøgt kirken, og jeg nævner blot dens eksistens som et andet eksempel på en basismenighed (selv om den gode Martin sikkert ikke synes om den betegnelse).

Basismenigheder findes i mange lande, blandt andre i Madrid. Det er her især de reaktionære biskoppers uforbeholdne støtte til det konservative og Francodyrkende Partido Popular, der har fået folk til at etablere deres egne menigheder. De danner et slags værn om de reformer, Det andet Vatikanerkoncil indførte, samtidig med at de påtager sig et stort socialt arbejde, især blandt fattige indvandrere fra Marokko og Latinamerika.

VI ER OGSÅ KIRKEN

- en forening af katolikker

www.veok.dk

De mennesker, der samles til messe i skole- og universitetslokaler forskellige steder i USA, hvor den katolske præst er af hunkøn, kan vel også betragtes som en form for basismenigheder. Også i dem er der et stort socialt-pastoralt arbejde blandt emigranter, fraskilte, enlige mødre, arbejdsløse, hiv-smittede, narkomaner og bøsser og lesbiske m.v.

Afslutning

Jeg er ikke i tvivl om, at vi vil se flere basismenigheder i fremtiden. Dvs. at mennesker samles til gudstjeneste i en kirke eller i et egnet lokale, fordi de har andet og mere end troen tilfælles. Det vil være små menigheder på to-tre hundrede medlemmer, hvor alle kender hinanden og føler et ansvar for hinanden. Og det ikke kun religiøst, men også på anden vis. Der vil være menigheder, der opretholder den tridentinske messe, menigheder, der anvender den nuværende messe, og menigheder, der videreudvikler den med egne eller supplerende bønner, læsninger og salmer, og hvor prædiken er erstattet af et oplæg med efterfølgende samtale om forståelsen og realiseringen af den epistel- og evangelietekst, der er blevet oplæst. Den enkelte menighed bestemmer selv, hvordan dens messer skal være. Det vil være at bringe kirken tilbage ikke kun til det troende folk, men også til urkirkens menighedsformer.

Jeg kan se mange fordele ved etableringen af basismenigheder, men også problemer ved en sådan fragmentering af det kirkelige liv. Hvor er det store, katolske fællesskab henne, kunne man med rette spørge? Og om det ville være noget for os i Danmark, tør jeg slet ikke udtale mig om. For det er også et økonomisk spørgsmål om, hvor mange kirker og dermed menigheder vi har råd til at opretholde. Men hvad gør vi den dag, hvor der kun er 20-25 katolske præster i Danmark? Det bør vi allerede nu begynde at tænke på, for den dag vil komme.

Men som sagt, præstemanglen er et fælles vesteuropæisk problem, så måske finder man en fælles løsning. Lad os håbe det.

Kaare Rübner Jørgensen

24. oktober 2010

Har du kommentarer til ovenstående betragtninger eller andre ideer vedrørende sogne-sammenlægninger, er du velkommen til at sende dem til os.